

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ELSŐ SZEKCIÓ

A T.J. NEVÉBEN ELJÁRÓ VALIDITY ALAPÍTVÁNY kontra MAGYARORSZÁG

(31970/20. sz. kérelem)

ÍTÉLET

34. cikk • Civil szervezet joga ahhoz, hogy kérelmet nyújtson be állami szociális otthonban elhunyt súlyos értelmi fogyatékos személy nevében
2. cikk (anyagi és eljárásjogi vetület) • Az alperes állam mulasztása, hogy számot adjon az elhunytal való bánásmódról, aki az állam kizárólagos felügyelete alatt állt, továbbá bizonyítsa az egészségi állapota romlásának és korai halálának megelőzése érdekében szükséges ellátás megtörténtét • A hazai hatóságok teljes mértékben tisztában voltak a szociális otthonban uralkodó elhanyagolt körülményekkel és elhanyagottsággal, valamint az elhunytat fenyegető különleges kockázattal • Nem megfelelő életkörülmények, nem megfelelő orvosi és terápiás ellátás, valamint a korlátozó eszközök túlzott alkalmazása • A hatékony nyomozás hiánya • Az elhunyt ügyének gondos vizsgálata elmulasztása és a megfelelő reakció és jogorvoslat hiánya

Készítette a Hivatal. A Bíróságot nem köti.

STRASBOURG

2024. október 10.

Ez az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. §-ban meghatározott körülmények között válik jogerőssé. Szerkesztői felülvizsgálat tárgyát képezheti.

A T.J. nevében eljáró Validity Alapítvány kontra Magyarország ügyben,

az Emberi Jogok Európai Bírósága (Első Szekció), a következő összetételű tanácsban eljárva:

Alena Poláčková, *elnök*,
Krzysztof Wojtyczek,
Lətif Hüseyinov,
Paczolay Péter,
Gilberto Felici,
Erik Wennerström,
Raffaele Sabato, *bírák*,

és Ilse Freiwirth, a *Szekció Hivatalvezetője*,

tekintettel a következőkre:

az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 34. cikke alapján egy magyar civil szervezet, a Validity Alapítvány által T.J. nevében 2020. július 14-én a Bírósághoz Magyarország ellen benyújtott (31970/20. sz.) kérelem;

határozat arról, hogy a kérelemről értesítik a magyar Kormányt („a Kormány”);

a felek észrevételei;

határozat arról, hogy a kérelmező nevét Bíróság Szabályzata 47. § 4. bekezdése alapján nem hozzák nyilvánosságra;

miután április 16-án és 2024. szeptember 10-én zárt ülésen tanácskozott, a Bíróság meghozza az alábbi ítéletet, amelyet aznap fogadtak el:

BEVEZETÉS

1. Az ügy a súlyos értelmi fogyatékossgal diagnosztizált T.J. asszony szociális otthonban bekövetkezett halálával és az azt követő nyomozással kapcsolatos. A néhai T.J.-t a Validity Alapítvány képviselte, amely az Egyezmény 2. cikkére, valamint a 2. cikkel összefüggésben értelmezett 13. és 14. cikkére hivatkozott.

A TÉNYEK

2. A Validity Alapítványt S. Florescu budapesti ügyvéd képviselte.

3. A Kormányt Tallódi Z. úr, az Igazságügyi Minisztérium alkalmazottja képviselte.

4. Az ügy tényállása a következőképpen foglalható össze.

5. A Validity Alapítvány, korábban Mental Disability Advocacy Centre, egy budapesti székhelyű nemzetközi civil szervezet, amely peres és érdekérvényesítő munkával támogatja a fogyatékkal élőket.

I. T.J. HALÁLA

6. T.J. asszony 1973. július 24-én született. Súlyos értelmi fogyatékoságot diagnosztizáltak nála. Képtelen volt a szóbeli kommunikációra, és időnként agresszív viselkedésre volt hajlamos. 1983-ban a gödi Topház szociális otthonban helyezték el.

7. 1996-ban édesanyja gondnoksága alá helyezték. A Kormány előadta, hogy mivel T.J. édesanyja nem volt képes vagy nem volt hajlandó ellátni a gondnoki feladatokat, 2012-ben gondnokot rendeltek ki T.J. számára. 2018. január 1-jével új gondnokot, K.-t rendelték ki.

8. Egyik gondozójának a büntetőeljárás során tett tanúvallomása szerint (ld. a lenti 14. pontot) körülbelül 2015-ig T.J. önállóan tudott járni és enni. Egy közönséges ágyat használt, és bár nem tudott kommunikálni, kapcsolatban volt a többi lakóval, és megértette magát velük.

9. Az évek során több sérülést jegyeztek fel T.J. orvosi kartonján, többek között sebeket a fején és arcán, vágásokat a szemhéján és a szemöldökén, zúzódásokat és vérömlenyeket a törzsén és végtagjain, valamint egy vágást az ujján, amelyet vagy esés, vagy lökdösődés okozott, vagy megüthette magát. Leletei szerint a kórházban nyugtatókat és anti-pszichotikus gyógyszereket írtak fel neki, többek között Haliperodolt, Leponexet, Rivotrilt, Gerordomot és Tegretolt. 2015-ben, 2016-ban és 2018-ban tüdőgyulladás fertőzése volt.

10. A Validity Alapítvány megfigyelőcsoportja 2017. február 15. és április 18. között látogatást tett a Topházban, és felfigyelt T.J. asszony állapotára. T.J. asszony folyamatosan az ágyához volt kötözve és le volt soványodva. A homlokán nyílt seb, szeme körül monokli volt, és nem kommunikált.

11. A Validity Alapítvány 2017. május 3-án jelentést tett közzé a Topházban uralkodó körülményekről, amelyben leírja a korlátozó intézkedések túlzott és jogellenes használatát, a megfelelő fűtés hiányát, az alultápláltságot és fizikai elhanyagoltságot. A jelentés a személyzet által elkövetett és lakók közötti erőszakról és visszaélésekről szóló személyes beszámolókat is tartalmazott.

12. Az Emberi Erőforrások Minisztériumának képviselői 2017. május 10. és 12. között helyszíni ellenőrzést tartottak a Topházban. Az életkörülményeket illetően arról számoltak be, hogy a lakók szobái túlszűfoltak és szabálytalanok: az ajtókat és ablakokat a lakók nem tudták kinyitni, a közös terápiás helyiségek nem feleltek meg a rendeltetésüknek, a fürdőszobák nem biztosítottak magánéletet, a bentlakók lakókörnyezete pedig általánosságban nem volt biztonságosnak mondható. Az intézmény személyzetének létszáma rendkívül alacsony volt, hiány volt mind a terápiás, mind az egészségügyi személyzet tekintetében, ami súlyosan sértette a jogszabályi előírásokat. A létszámhiány akadályozta a szakszerű gondozási program és a megfelelő szociális szolgáltatások biztosítását. A jelentés

megállapította, hogy ezek a körülmények megengedhetetlenek voltak, mivel ezek eredményezték a lakók szabad mozgásának indokolatlan korlátozását, azzal, hogy egyes helyiségeket lezártak az agresszív vagy kiszámíthatatlan viselkedés megelőzése érdekében. A jelentés a lakók kezelése és gondozása tekintetében azt állapította meg, hogy a számukra nyújtott terápia nem volt alkalmas fizikai és szellemi képességeik fenntartásához vagy fejlesztéséhez. A személyzet tekintetében fennálló létszáhiány és a túlsúlyosság nem megfelelő szintű ellátást eredményezett, ami sértette a lakók jogait. A terápiás tervekben hiányzott az egyénre szabott kezelés, a kezelések repetitívek voltak, azok alkalmazása során nem vették figyelembe a lakók egyéni szükségleteit. Ennek következtében a lakók problémái, beleértve a kiszámíthatatlan vagy agresszív viselkedést, kezeletlenül maradtak; a lakók közötti agresszió visszatérő és kezeletlen probléma volt. A korlátozó intézkedések tekintetében az ellenőrzés megállapította, hogy a „kémiai korlátozó eszközök” (gyógyszerek) használatát nem naplózták megfelelően. A jelentés a fizikai korlátozó eszközök használatát három lakó, köztük T.J. asszony esetében dokumentálta, akinek helyzetét a jelentés a következőképpen írta le:

„..."

[T.J. asszony], negyven év feletti, értelmi fogyatékos női beteg orvosi kartonjának vizsgálata során további fizikai korlátozások alkalmazását állapítottuk meg. A 2016-ban róla készült leírásból kiderült, hogy gyakran volt izgatott, éjszaka zaklatta barátait, levetkőztette a szobatársait, nem aludt és járkált. A 2016 utáni leletek szerint állapota romlott, le volt soványodva, és egy ajánlás szerint gyermek tápszerrel kellett volna etetni.

Sokszor elesett, és 2016-ban vérömleny keletkezett a bal csípőjén. 2016 októberében ismét elesett, beütötte a homlokát, és baleseti sürgősségi osztályra szállították. A koponyájáról CT [komputertomográfiai] vizsgálatot végeztek, és homlokát össze kellett varrni. 2016 októberében és novemberében minden alkalommal összeesett, amikor járni próbált. Ekkor az intézmény orvosa által kiadott szakvélemény kimondta: „...fűzővel ellátott kerekesszékekben kell elhelyezni. Javasolt, hogy saját védelme érdekében korlátozva legyen”.

2017 februárjában sokat fogyott, gyenge, bizonytalan és időnként nyugtalan lett. [2017.] május 7-én elesett, és orrcsonttörést diagnosztizáltak nála, [2017.] május 9-én pedig egyensúlyát veszítette, amikor előre dőlt a mozgását segítő eszközben. Az orvos véleménye szerint ágyban fekvéskor korlátozni kell a mozgását, minimális mozgásteret hagyva neki. Jelenleg egy lepedőcsík segítségével a derekánál fogva van az ágyhoz rögzítve. A személyzet szerint erre az intézkedésre a kevés gondozó miatt volt szükség, hogy megakadályozzák, hogy újra elesen. Az intézmény ezt az intézkedést nem korlátozó intézkedésnek, hanem ápolási segédeszköznek tekinti. A beteg ilyen módon történő korlátozása ápolási segédeszközzel nem jogszerű, tekintettel arra, hogy veszélyes.

...”

13. 2017. május 18-án az alapvető jogok biztosa jelentést tett közzé a Topházról, amelyben megállapította, hogy az intézmény nem rendelkezik megfelelő ellátási lehetőségekkel, a lakók alapvető jogai sérülnek, az

életkörülmények embertelen és megalázó bánásmódot eredményezhetnek. A biztos jelentése különösen a következőket tartalmazta:

„A vizsgálat megállapította, hogy az intézmény csak részben felelt meg az előírt személyzeti és eszközellátottságnak. Az intézményben a szakmai munka hanyag. A lakók jogai megengedhetetlen mértékben sérülnek. Az intézmény elhanyagoltság és elhanyagottság benyomását kelti. Nem biztosított a tiszta és higiénikus környezet. Hiányoznak a mentálhigiénés tevékenységek, vagy nem alkalmasak a rehabilitáció elősegítésére, illetve a lakók korlátozott fizikai és mentális funkcióinak fenntartására.

...

A gyógyszerellátás nem a jogszabályi előírásoknak megfelelően történik. Az intézményben lejárt gyógyszerek és élelmiszerek tárolása és felhasználása tilos; ennek ellenére az ellenőrzés során lejárt gyógyszereket és élelmiszereket találtak. A személyzet és a vezetés között nem megfelelő az együttműködés, ami kedvezőtlen hatással van a lakók ellátására. A gondozási naplók részben hiányosak és nem felelnek meg a jogszabályi előírásoknak.

...

Az intézményben uralkodó körülmények miatt a lakók alapvető jogai súlyosan sérülnek. Sértik az emberi méltósághoz való jogot, az egyenlő bánásmód követelményét és nem teljesítik az államnak a fogyatékkal élők különleges védelmére vonatkozó kötelezettségét. Az általános működés – de bizonyos intézkedések önmagukban is – felvetheti az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmának kérdését, ami a [Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény] 4. cikke szerinti megkülönböztetés tilalmának megsértésével is járna.

...”

14. Két gondozó T.J. halálával kapcsolatos nyomozás során tett tanúvallomása szerint (ld. lenti 25. pontot) T.J. 2018 tavaszán rendszeresen álmatlanságban szenvedett, és éjszaka a helyiségben sétálgatott. Gyakran elesett, és a további sérülések megelőzése érdekében átszállították egy ketrecágyba, ahol a testére terített lepedővel az ágyhoz kötözték, hogy megakadályozzák, hogy kimásszon. Napközben minden nap egy-másfél órára volt az ágyhoz kötve, amíg a gondozók más bentlakókkal foglalkoztak. Mivel végtagjai nem voltak korlátozva, szabadon mozgathatta őket, és tudott enni és inni.

15. T.J.-t 2018. augusztus 17-én egy váci kórházba szállították, ahol tüdőgyulladást diagnosztizáltak nála és erre kapott kezelést. Amikor a kórházból haza akarták engedni, hirtelen romlott az állapota, és 2018. augusztus 25-én meghalt. A 2018. augusztus 30-i boncolási jegyzőkönyv megerősítette, hogy a halál oka bakteriális tüdőgyulladás.

II. HAZAI ELJÁRÁSOK

A. Adatigénylési per

16. A jelentés közzétételét követően a Validity Alapítvány kérelmezte, hogy jogi és egyéb segítség nyújtása céljából felvehesse a kapcsolatot az

intézmény lakóival, köztük T.J.-vel. Információt kért a lakók gondnokainak nevééről és elérhetőségéről. A szociális otthon igazgatója azonban 2017. július 21-én elutasította a kérelmet, még azon lakók tekintetében is, akik korábban meghatalmazást adtak a Validity Alapítványnak.

17. A Validity Alapítvány 2017. november 24-én levélben fordult az Emberi Erőforrások Miniszteréhez, amelyben kérte, hogy biztosítsa számára a kapcsolatfelvételt a Topházban elhelyezett egyes bentlakókkal, köztük T. J. asszonnyal.

18. A Budakörnyéki Járásbíróság 2020. február 4-én kötelezte a Topházat, hogy a Validity Alapítvány jogi képviselőjének adja meg az intézményben 2018. március 26-án tartózkodó személyek gondnokainak elérhetőségét. A Validity Alapítvány 2022. május 31-én kapta meg az adatokat.

B. A Validity Alapítvány által tett büntetőfeljelentések

19. A Validity Alapítvány 2017. május 2-án büntetőfeljelentést tett a Dunakeszi Rendőrkapitányságon a Topház-ban elkövetett többrendbeli jogtalan szabadságelvonás, kiskorú veszélyeztetése, súlyos testi sértés okozása, szexuális erőszak és foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés miatt. Bizonyítékként a konkrét események leírását és húsz bentlakó tanúvallomását csatolta. T.J. asszonnyal kapcsolatban a feljelentésben azt állította, hogy egy másik lakó szerint folyamatosan korlátozták, hogy ne tegyen kárt magában, és nem tápálalták megfelelően.

20. A Validity Alapítvány 2018. május 16-án módosította büntetőfeljelentését, és előadta, hogy az intézmény alkalmazottainak szakmai kötelességszegése vezetett egy bentlakó, P. D. és legalább hét másik bentlakó halálához 2017-ben.

21. A Validity Alapítvány 2019. január 29-én ismét módosította büntetőfeljelentését, és előadta, hogy két további haláleset - T.J. és K.K. halála - az intézményben a személyzet szakmai kötelezettségszegése miatt következett be. A Validity Alapítvány a 2017. május 2-i büntetőfeljelentéshez csatolt bizonyítékokra támaszkodva előadta, hogy okkal feltételezhető, hogy a nem megfelelő ellátási körülmények közvetve hozzájárultak T.J. és K.K. asszony halálához. A Validity Alapítvány megismételte, hogy egy másik lakó vallomása alapján T.J. asszonyt lekötözték és súlyosan alultáplálták. Kérte a Rendőrkapitányságot, hogy vizsgálja meg T.J. és K.K. asszony gondozási tervét, hallgassa meg tanúként az említett bentlakót T.J. asszony körülményeinek tisztázása érdekében, és ellenőrizze, hogy a Topház végzett-e értékelést bentlakói gondozásáról, és tett-e lépéseket ezzel kapcsolatban.

22. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság 2019. január 31-én megszüntette a nyomozást, megállapítva, hogy a munkatársak állítólagos kötelességszegése nem valósított meg bűncselekményt. A rendőrkapitányság megállapításai szerint a Validity Alapítvány 2018. május 16-i beadványában (ld. a fenti 19. pontot) említett lakók súlyos fogyatékoságuk miatt haltak

meg. A rendőrkapitányság 2019. március 19-én módosította a 2019. január 31-i határozatát, hozzátéve, hogy T.J. és K.K. halálának körülményeit, amelyek miatt a Validity Alapítvány képviselője feljelentést tett (ld. a fenti 21. pontot), már megvizsgálták, amikor a többi lakó halálával kapcsolatos büntetőfeljelentést elutasították.

23. A Validity Alapítvány 2019. március 27-én panaszt tett a büntetőfeljelentés elutasítása miatt. Jogi képviselője előadta, hogy a nyomozó hatóságok nem vizsgálták a T. J. asszonynak és a többi lakónak nyújtott ellátás körülményeit. Kérte egy másik lakónak, az elhunytak jogi képviselőjének és egy szakértő gyógypedagógusnak tanúként történő meghallgatását, valamint azt, hogy a nyomozó hatóságok szerezzék be a Topháztól T.J. asszony egészségügyi leleteit.

24. A Dunakeszi Járási Ügyészség 2019. március 11-én hatályon kívül helyezte a rendőrkapitányság határozatát és elrendelte a nyomozás megindítását T. J. és K. K. halála ügyében.

25. A rendőrség 2019 júniusában és júliusában hat topházi gondozottat hallgatott meg. I. és E. vallomása szerint negyven bentlakóra mindössze két gondozó jutott, és a bentlakók mindannyian folyamatos felügyeletet igényeltek. Fizikai korlátozásra azért volt szükség, hogy megakadályozzák a lakók önkárosítását. A gondozók közül hárman ismerték T.J.-t, és közülük ketten, akik közvetlenül részt vettek a napi gondozásában, részletes leírást adtak az életkörülményeiről a fent leírtak szerint (ld. a fenti 134. pontot).

26. A rendőrség orvosszakértői véleményt szerzett be T.J. halála okának, valamint annak megállapítására, hogy közrejátszott-e T.J. halálában az ágyhoz kötözés vagy a hosszú ideig tartó fekvés. A 2019. szeptember 15-én kelt szakvélemény megállapította, hogy a halál oka tüdőgyulladás volt, és T.J. asszony életét a kórházi kezelés nem tudta volna megmenteni. Sem a fizikai korlátozás, sem a hosszú ideig tartó fekvés nem járult hozzá a halálához. Mindenesetre a kórház részéről nem történt szakmai mulasztás.

27. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság 2019. október 15-én megszüntette a T.J. és K.K. halála ügyében indított eljárást, megállapítva, hogy a kifogásolt magatartás nem valósít meg bűncselekményt, mivel – az igazságügyi orvosszakértői vélemény szerint – összefüggés mutatható ki mind T.J., mind K.K. halála és betegsége között. T.J. asszonyt illetően a határozat megállapította továbbá, hogy halála és a vele szemben alkalmazott korlátozó intézkedések között nem volt okozati összefüggés.

C. A Validity Alapítvány által indított közérdekű per

28. A Validity Alapítvány 2017. december 14-én közérdekű pert indított a Topház, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, a Pest Vármegyei Kormányhivatal, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium ellen, arra hivatkozva, hogy az alperesek megsértették a lakók személyiségi jogait és nem tettek eleget az intézmény

működésének felügyeletére vonatkozó törvényes kötelezettségüknek. A Validity Alapítvány különösen a korlátozó eszközök túlzott alkalmazására, a megfelelő szociális és egészségügyi ellátás hiányára, a megalázó életkörülményekre, valamint a rehabilitáció és oktatás hiányára hivatkozott. Állításainak alátámasztására fényképeket nyújtott be a lakókról, köztük T. J. asszonyról. A Validity Alapítvány azt is kérte a bíróságtól, hogy hozzon ideiglenes intézkedést a Topház lakóival szembeni fizikai korlátozások alkalmazásának megtiltására.

29. A Fővárosi Törvényszék 2019. február 21-én hozott határozatában kimondta, hogy a Validity Alapítvány jogosult közérdekű pert indítani a Topház lakói tekintetében. A Fővárosi Ítéltábla 2019. szeptember 20-án hatályon kívül helyezte ezt a határozatot, és új eljárás lefolytatására utasította az elsőfokú bíróságot, elrendelve, hogy az elsőfokú bíróság vizsgálja meg, hogy a perbeli legitimáció kérdésében lehet-e végzésben határozni.

30. A Fővárosi Törvényszék a megismételt eljárásban szakértőket rendelt ki, akik 2021. november 12-én kelt közös szakvéleményükben megállapították, hogy a tárgyidőszakban a szociális otthon működése a jogszabályoknak megfelelő volt, és tekintettel volt a fogyatékkal élő valamennyi lakó, köztük a fokozott segítségre szoruló ember jogainak előmozdítására és védelmére.

31. A Fővárosi Törvényszék 2023. január 12-én elutasította az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet, mondván, hogy az elmúlt években jelentős változások történtek a lakók életkörülményeiben. T.J. asszony korábbi gondnokát ugyanezen a tárgyaláson hallgatták meg. Elmondta, hogy körülbelül harmincöt személy gondnoka volt, akik közül huszonheten a Topház bentlakói voltak. Havonta egyszer látogatta az intézményt, és minden alkalommal körülbelül egy órát töltött ott. Leírta, hogy többnyire nem tudott kommunikálni a lakókkal, és soha nem kereste meg egyikük sem, hogy segítsen nekik bármilyen követeléssel vagy panasszal kapcsolatban. Elmondta azt is, hogy amikor egy lakó meghalt, gondnoki feladatai megszűntek, nem tájékoztatták a halál okáról, és nem volt joga semmilyen intézkedésre, így például megszervezni az elhunyt személy temetését.

32. A Fővárosi Törvényszék 2024. február 27-én hozott ítéletet. Megállapította, hogy a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, a Pest Megyei Kormányhivatal, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériumának jogutódja, a Kulturális és Innovációs Minisztérium nem tett eleget a Topház felügyeletére és irányítására vonatkozó jogszabályi kötelezettségének. Ezzel megsértették a személyiségi jogokat, így az egyenlő bánásmódhoz való jogot és a lakók emberi méltóságához való jogát. Megalázó és megszégyenítő környezetet tartottak fenn, emberi méltóságot sértő módon korlátozták a lakók személyes szabadságát, a lakókat méltatlan higiéniai körülményeknek tették ki, nem biztosítottak emberhez méltó lakhatási feltételeket, nem gondoskodtak az oktatáshoz való hozzáférésről, a rehabilitációról, a sporttevékenységben, a kulturális és társadalmi életben való részvételről, nem

biztosították a teljes körű gondozást, képességfejlesztő foglalkozást és nem biztosították a lakók egészségügyi ellátáshoz való jogát.

RELEVÁNS JOGI HÁTTÉR ÉS JOGGYAKORLAT

I. A HAZAI JOG

33. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: egészségügyi törvény) 218. §-a szerint nem természetes a halál, ha a természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségesse teszik, így a halál tekintetében bűncselekményre utaló adat merül fel, vagy rendkívüli halálnak minősül, azaz a halált baleset okozta, vagy a körülmények arra utalnak, a halált öngyilkosság okozta, vagy a körülmények arra utalnak, a halál bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek és nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehet a halál természetes okból történő bekövetkeztére, fogvatartott elhalálozása esetén. Az egészségügyi törvény szerint rendkívüli haláleset esetén a halálesettel kapcsolatos eljárást a hatóságoknak hivatalból kell kezdeményezniük, és hatósági boncolást kell elrendelniük.

II. NEMZETKÖZI HÁTTÉRANYAG

34. Az Emberi Jogi Bizottság Magyarország hatodik időszakos jelentéséről szóló záró észrevételeiben (CCPR/C/HUN/CO/6, 2018. május 9.) a következőket állapította meg:

Fogyatékkal élő személyek

„...A Bizottságot továbbá aggasztják a jelentett erőszakos és kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódról, valamint a zárt intézményekben bekövetkezett kivizsgálatlan halálesetek magas számáról szóló beszámolók. Ezzel összefüggésben különösen aggasztják a beszámolóban található bizonyítékok, amelyek szerint 220 fogyatékkal élő gyermeket és felnőttet kínoztak és bántalmaztak az állami fenntartású Topház Speciális Otthonban, Göd városában. A Bizottságot aggasztják továbbá azok a beszámolók, amelyek szerint a gyakorlat törvényi tiltása ellenére még mindig előfordul a fogyatékkal élő személyek bizonyos mértékű kényszersterilizálása...”.

A JOG

I. AZ EGYEZMÉNY 2. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

35. A Validity Alapítvány panasza szerint T.J. asszony egy állami szociális intézményben halt meg, és halálának oka az volt, hogy hosszú ideig nem törődtek vele és nem gondoskodtak róla megfelelően. A Validity Alapítvány azt is kifogásolta, hogy a T.J. halálával kapcsolatos nyomozás arra összpontosított, hogy a személyzet a feladatai ellátása során elkövetett-e

mulasztást az egészségügyi ellátás körében, és nem foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a halál oka a szociális otthonban uralkodó nem megfelelő körülmények voltak-e. Az Egyezmény 2. cikkére hivatkozott, amely a következőképpen szól:

„1. A törvény védi mindenkinek az élethez való jogát. ...”

A. Elfogadhatóság

1. A Validity Alapítvány eljárási jogosultsága a jelen ügyben

(a) A felek előadása

(i) A Kormány

36. A Kormány előadta, hogy a Validity Alapítvány az Egyezmény 34. cikke értelmében nem volt jogosult arra, hogy T.J. nevében kérelmet nyújtson be, mivel a *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romani* ([NK], 47848/08. sz., ECHR 2014) ügyben fennállt kivételes körülmények nem teljesültek. Ellentétben az említett ügyben fennállt helyzettel, T.J. asszonynak volt közeli hozzátartozója (az édesanyja) és a magyar hatóságok által kirendelt gondnoka is. A Validity Alapítvány nem képviselte személyesen T.J.-t a hazai eljárásban. Ezt megtehetette volna T.J. törvényes gondnokának hozzájárulásával, vagy oly módon, hogy ügyvédje útján kérelmezze a gyámhatóságtól, hogy az Alapítványt peres képviselőnek jelöljék. Ennek hiányában a Validity Alapítvány csak *actio popularis* jellegű eljárást indíthatott volna, ami a magyar jog szerint lehetséges, de az Egyezmény 34. cikke alapján kizárt. A közérdekre nem lehetett hivatkozni a 34. cikk követelményeinek megkerülése érdekében. Az a tény, hogy a Validity Alapítvány *actio popularis* eljárást kezdeményezhetett a hazai hatóságoknál, azt bizonyította, hogy léteznek eszközök a hazai hatóságok felelősségre vonására kötelezettségeik megszegése miatt, ami szükségtelenné tette, hogy a jelen ügyben a Validity Alapítvány számára biztosítsák a Bíróság előtti eljárás jogát.

37. A Kormány továbbá azzal érvelt, hogy az Egyezményben meghatározott jogok védelme nem teszi szükségessé a 34. cikk kiterjesztését az *actio popularis* alkalmazására, mivel a hazai jog elegendő biztosítékot nyújt a váratlan halálesetek kivizsgálására, függetlenül attól, hogy az áldozat cselekvőképes volt-e vagy sem.

38. Ezen túlmenően a Validity Alapítvány már T.J. halála előtt is kapcsolatba léphetett volna a törvényes gondnokkal, az Országos Bírósági Hivatal által vezetett nyilvántartás alapján. Ha a gondnok nem volt hajlandó T.J. asszony érdekében eljárni, a Validity Alapítvány panaszt tehetett volna a gyámhatóságnál. A hazai jog mindenesetre többféle módon is lehetővé tette, hogy egy szervezet egy adott személy képviselőjeként járjon el.

(ii) *Validity Alapítvány*

39. A Validity Alapítvány előadta, hogy bár T.J.-nek volt kirendelt gondnoka és legközelebbi hozzátartozója, halála előtt nem tettek semmit életének védelme és megfelelő ellátásának biztosítása érdekében, és halála után sem mutattak érdeklődést, ami azt bizonyítja, hogy nem állt szándékukban eljárni a jogainak védelme érdekében, annak ellenére, hogy a hazai jog szerint kötelesek voltak erre.

40. Mindemellett a Validity Alapítvány komoly erőfeszítéseket tett a kirendelt gondnok felelősségre vonása és T.J. asszony képviselte érdekében. T.J. halála előtt nem engedték, hogy kapcsolatba lépjen a kirendelt gondnokkal, és T.J. halálával a gondnok mindenképpen elvesztette képviseleti jogát. Mindazonáltal a Validity Alapítvány minden lehetséges jogi lépést megtett T.J. asszony érdekeinek védelméért. Végezetül a Validity Alapítvány előadta, hogy a Kormány nem bizonyította, hogy a hazai jogban hivatkozott garanciák hogyan tudták volna hatékonyan biztosítani T.J. asszony jogainak védelmét.

(b) **A Bíróság értékelése**

41. A Bíróság megállapítja, hogy a Validity Alapítvány anélkül nyújtotta be a kérelmet T.J. nevében, hogy T.J.-től, kirendelt gondnokától vagy más jogosulttól származó meghatalmazást nyújtott volna be. Ezzel kapcsolatban a Bíróság felidézi, hogy alapvető fontosságú, hogy a képviselők bizonyítsák, hogy konkrét és kifejezett utasításokat kaptak a 34. cikk értelmében vett állítólagos sértettől, akinek nevében a Bíróság előtti eljárásban eljárni kívánnak (ld. *Post kontra Hollandia* (hat.), 21727/08. sz. ügy, 2009. január 20.).

42. A *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu* ügyben (ld. 104-111. pont) a Nagykamara azt állapította meg, hogy a következő „kivételes körülmények” indokolhatják, hogy egy egyesület az állítólagos jogsértések közvetlen áldozatának *de facto* képviselőjeként járhatson el: a sértett kiszolgáltatottsága; a Bíróság elé terjesztett panaszok jellege; a közvetlen sértettnek volt-e legközelebbi hozzátartozója vagy törvényes képviselője, aki a Bírósághoz kérelmet nyújthatott volna be; volt-e kapcsolat a közvetlen sértett és a képviselő között; a képviselő részt vett-e bármely kapcsolódó belföldi eljárásban, és elismerték-e jogképességét az adott eljárásban. A Bíróság úgy véli, hogy ezek az elemek meghatározóak annak eldöntése szempontjából, hogy a Validity Alapítvány a jelen ügyben T.J. *de facto* képviselőjeként eljárhat-e.

43. Nem vitatott, hogy T.J. asszony az Egyezmény 34. cikke értelmében a Bíróság előtt kifogásolt körülmények közvetlen áldozata volt. Tekintettel a hazai hatóságok által megállapított fogyatékoságára, amelyet a Kormány nem vitatott, különösen kiszolgáltatott személynek kell tekinteni, aki nyilvánvalóan képtelen volt arra, hogy kifejezze a saját szükségleteivel és

érdekeivel kapcsolatos kívánságait vagy nézeteit, nem is beszélve a jogorvoslati lehetőségek igénybevételeivel kapcsolatos kívánságokról és nézeteikről. Továbbá, a Bíróság elé terjesztett állítások súlyos kérdéseket vetnek fel az Egyezmény 2. cikke alapján, amelyeket T.J., bár közvetlen áldozat volt, valójában nem tudott érvényesíteni.

44. A felek nem vitatták, hogy T.J. asszony tízéves kora óta állami intézmények gondozásában állt. Ami a Kormány azon érvelését illeti, hogy T.J.-t az édesanyja képviselhette volna, a Bíróság megjegyzi, hogy a Kormány saját állítása szerint 2012-ben gondnokot rendeltek ki T.J. számára, mivel édesanyja nem tudta vagy nem akarta képviselni őt. Továbbá semmi sem utal arra, hogy édesanyja vagy bármely más közeli hozzátartozója bármikor is kapcsolatba lépett volna vele, meglátogatta volna, vagy érdeklődést mutatott volna a helyzete iránt, állami intézményekben történt elhelyezése idején. Úgy tűnik, hogy T.J. legközelebbi hozzátartozói nem keresték vele a kapcsolatot a Validity Alapítvány által készített jelentés közzétételét követően, vagy azt követően, hogy az alapvető jogok biztosának a T.J.-t elhelyező intézményben uralkodó körülményekről szóló jelentése nyilvánosságra került. Mindenesetre, miután megtörtént a T.J. képviseletére vonatkozó gondnok kirendelése, családtagjai már nem tudtak eljárni a nevében.

45. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy a *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu* ügyben fennállt tényállástól (hiv. fent, 111. pont) eltérően az állam gondnokot rendelt ki T.J. érdekeinek védelmére. Normális esetben a gondnok feladata lenne, hogy meghatalmazást adjon a Validity Alapítványnak T.J. Bíróság előtti képviseletére (*L.R. kontra Észak-Macedónia*, 38067/15. sz. ügy, 50. §, 2020. január 23.). A Bíróság azonban különös jelentőséget tulajdonít annak a ténynek, hogy a Validity Alapítvány még T.J. életében megkísérelt információt szerezni és kapcsolatba lépni a bentlakók gondnokaival, köztük T.J. asszony gondnokával is, annak érdekében, hogy meghatalmazást szerezzen tőlük (ld. a fenti 7. pontot). A szociális otthon eredetileg elutasította a kért információk megadását, és csak 2022-ben, bírósági ítélet alapján, négy évvel T.J. halála után adta meg a gondnokok elérhetőségét (ld. a fenti 18. pontot).

46. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy K.-t csak T.J. halála előtt néhány hónappal rendelték ki T.J. gondnokának. A Fővárosi Törvényszék előtt tett vallomásaiban a gondnok előadta, hogy havonta körülbelül egy órát töltött a Topházban, ahol huszonhét lakót képviselt, akikkel nem tudott kommunikálni (ld. a fenti 3113. pontot). A gondnok véleménye szerint soha nem tapasztalt olyan körülményeket, amelyek indokolták volna, hogy fellépjen a lakók jogainak védelme érdekében, és valóban nem tett semmit a Validity Alapítvány jelentése (ld. a fenti 11. pontot) és az Alapvető Jogok Biztosának jelentése (ld. a fenti 13. pontot) nyilvánosságra hozatalát követően. Mindenesetre a bentlakó halálával feladata megszűnt.

47. Mivel az állam által kinevezett gondnok nem élt semmilyen rendelkezésre álló jogvédelmi eszközzel T.J. érdekeinek védelme érdekében, és nem tett semmit a szociális otthon vagy a hazai hatóságok irányában, és T.J. halála után nem volt abban a helyzetben, hogy kérelmet nyújtson be a Bírósághoz, a Bíróság szerint nem akadályozható meg, hogy a Bíróság megvizsgálja a T.J. Egyezmény szerinti jogainak megsértésére vonatkozó súlyos állításokat.

48. A Bíróság ismeri a Validity Alapítvány által közzétett jelentést és az általa a hazai bíróságok előtt indított közérdekű pert, amely a Topház szociális otthonban uralkodó körülményeken alapult. Ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy a közérdekű per tárgya a szociális otthonban alkalmazott általános bánásmód, gondozás és az ott uralkodó életkörülmények voltak. Sem maga a kereset, sem az elsőfokú ítélet nem vizsgálta, illetve nem vette figyelembe T.J. halálát (ld. a fenti 32. pontot).

49. Mindazonáltal a Bíróság azt is tudomásul veszi, hogy nem sokkal munkatársainak a Topházban tett látogatása után a Validity Alapítvány büntetőfeljelentést tett az ügyészségen, a bentlakók, köztük T.J. tekintetében alkalmazott korlátozásokkal, rossz fizikai és egészségi állapotukkal kapcsolatos felelősség megállapítása érdekében. A Validity Alapítvány T.J. asszony halálát követően módosította a feljelentést T.J. halála körülményeinek tisztázása érdekében (ld. a fent hivatkozott, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu*, 111. pont, és az *Association for the Defence of Human Rights in Romania - Helsinki Committee on behalf of Ionel Garcea kontra Románia*, 2959/11. sz. ügy, 43. pont, 2015. március 24.). Az ügyet azt követően is nyomon követte, hogy a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság megszüntette a nyomozást. Az Alapítvány arra hivatkozott, hogy a hatóságok nem vizsgálták a T. J. asszony gondozását (ld. a fenti 2313. pontot). A Validity Alapítvány feljelentése végül a T.J. asszony és egy másik lakó, K.K. halálával kapcsolatos nyomozás újraindításához vezetett (ld. fent, 24 -26 pont). A Validity Alapítvány a hazai hatóságokkal szembeni eljárások során e kérdésekkel kapcsolatban T.J. asszony egyéni körülményeire és a szociális otthonban történt állítólagos hanyag gondozására összpontosított.

50. A fentiekre tekintettel a Bíróság úgy véli, hogy az ügy kivételes körülményei között és az állítások súlyosságát figyelembe véve a Validity Alapítványnak meg kell adni a jogosultságot arra, hogy T.J. képviselőjeként járjon el.

51. Ennek folytán a Bíróság elutasítja a Kormánynak a Validity Alapítvány eljárási jogosultságának hiányára alapított kifogását, és T.J. *de facto* képviselőjeként megadja neki az eljáráshoz való jogot.

2. *A hat hónapos szabály betartása*

(a) **A felek előadása**

52. A Kormány előadta, hogy a kérelem elkésett, mivel azt T.J. halálát követő hat hónapon belül kellett volna benyújtani. Érvelésük szerint a Validity Alapítvány által benyújtott büntetőfeljelentés nem jelenthetett volna hatékony jogorvoslatot a jelen ügyben, mivel az csak az otthon gondozói ellen irányulhatott volna, és csak büntetőjogi felelősségük megállapításához vezethetett volna. A Kormány álláspontja szerint azonban a Topház életkörülményeivel kapcsolatos sérelmek a szociális otthon állítólagos alulfinanszírozottságán és az intézmény megfelelő felügyeletének állítólagos hiányán alapultak, ami nem büntetőjogi kérdés. Továbbá a gondozók esetében egyértelműen hiányzott a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék, ami a bűnösség megállapításának akadálya.

53. A Validity Alapítvány előadta, hogy csak olyan hazai jogorvoslati lehetőségeket volt köteles kimeríteni, amelyek nem voltak nyilvánvalóan hiábavalóak. Azzal érvelt, hogy a büntetőeljárás megindítása észszerű döntés volt, és nem állítható, hogy egyértelműen előre látható volt a büntető feljelentés alapján indult eljárás kimenetele, nevezetesen annak megállapítása, hogy nem állapítható meg büntetőjogi felelősség. Azt is felvetette, hogy a gondozási kötelezettség elhanyagolása, az erőszak megelőzésének elmulasztása és a fizikai korlátozások túlzott alkalmazása olyan egyéni cselekmények és mulasztások voltak, amelyek általában bántalmazásnak minősülnek, és amelyekkel kapcsolatban fennáll a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége. Büntetőfeljelentésében a szociális otthonban uralkodó általános körülményekre is hivatkozott, amelyekért az állam felelősségét is meg lehetett volna állapítani.

(b) **A Bíróság értékelése**

54. A hat hónapos határidő általában a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítése során hozott jogerős határozat meghozatalának időpontjától kezdődik. Ha azonban kezdettől fogva egyértelmű, hogy a kérelmező számára nem áll rendelkezésre hatékony jogorvoslat, a határidő a kifogásolt cselekmény vagy intézkedés időpontjától, vagy attól az időponttól kezdődik, amikor a kérelmező tudomást szerzett a cselekményről vagy annak a kérelmezőre gyakorolt hatásáról vagy a kérelmező által elszenvedett kárról. Ha egy helyzet folyamatos, a határidő akkor kezdődik, amikor a helyzet megszűnik. A 35. cikk 1. pontja nem értelmezhető úgy, hogy a kérelmezőnek a Bírósághoz kell fordulnia, mielőtt az ügygel kapcsolatos helyzetét hazai szinten véglegesen rendezték volna, mivel ellenkező esetben sérülne a szubszidiaritás elve. Amennyiben a kérelmező egy látszólag létező jogorvoslati lehetőséggel él, és csak később szerez tudomást olyan körülményekről, amelyek a jogorvoslatot hatástalanná teszik, a 35. cikk 1. pontja alkalmazása során a hat hónapos időszak kezdetét attól a naptól

helyénvaló számítani, amikor a kérelmező először szerzett tudomást vagy kellett volna tudomást szereznie e körülményekről (ld. *Mocanu és társai kontra Románia* [NK], 10865/09. és 2 másik ügy, 259-60. §, EJEB 2014 (részletek)).

55. A Bíróság megjegyzi, hogy a Validity Alapítvány azt állította, hogy az államnak vagy megbízottjainak tulajdonítható jogellenes cselekmények vezettek T.J. halálához: T.J. a szociális intézményben nyújtott nem megfelelő és hibás szociális és orvosi ellátás, valamint a vele szemben alkalmazott fizikai korlátozások következtében halt meg. A Validity Alapítvány ezért azt állította, hogy T.J. halálát valószínűleg a Topház személyzetének mulasztásai, valamint a szociális otthon fenntartásáért és felügyeletéért felelős közigazgatási szervek felügyeleti kötelezettségeinek elmulasztása okozta.

56. A Validity Alapítvány először a büntető jogorvoslathoz folyamodott, amely elvileg alkalmas volt arra, hogy fényt derítsen a T.J. halálához vezető események alakulására, és megállapítsa, hogy az érintett állami szereplők büntetőjogi felelősséggel tartoznak-e, amint az abból is kitűnik, hogy a hazai hatóságok büntetőeljárást indítottak és nyomozást folytattak annak lehetőségét illetően, hogy T.J. halálát foglalkozás körében gondatlanul elkövetett veszélyeztetés okozta. Az ügy tényállására és az állítólagos sérelmek jellegére tekintettel a Bíróság úgy véli, hogy a Validity Alapítvány részéről a büntetőjogi jogorvoslat választása ésszerű volt. Nem lehet azt állítani, hogy a Validity Alapítvány szándékosan próbálta volna elnyújtani a 35. cikk 1. pontjában meghatározott határidőt azáltal, hogy olyan alkalmatlan eljárásokat indított, amelyek nem nyújthattak volna hatékony jogorvoslatot a szóban forgó panaszra az Egyezmény alapján (ld. *mutatis mutandis: Petrović kontra Szerbia*, 40485/08. sz. ügy, 60. §, 2014. július 15.). A hat hónapos határidő kiszámítása során csak abban az esetben kell figyelmen kívül hagyni egy adott jogorvoslat igénybevétele eredményeképpen hozott határozatot, ha a kérelmező olyan jogorvoslatot választ, amely eleve kudarcra van ítélve (ld. *Jeronovičs kontra Lettország* [NK], 44898/10. sz. ügy, 75. pont, *in fine*, 2016. július 5.). A jelen ügyben azonban nem ez történt.

57. Ebből következik, hogy a hat hónapos határidő 2019. október 15-én kezdődött, amikor a rendőrség elutasította a Validity Alapítvány büntetőfeljelentését, ami azt jelenti, hogy a rendes menetrend szerint hat naptári hónappal később, 2020. április 15-én járt volna le (ld. *Ataykaya kontra Törökország*, 50275/08. sz. ügy, 40. pont, 2014. július 22.). Időközben azonban az Egészségügyi Világszervezet 2020. március 11-én nemzetközi közegészségügyi vészhelyzetet - a legmagasabb riasztási szintet - hirdetett ki a SARS-CoV-2 (a későbbi COVID-19) koronavírus által okozott új fertőző, főként légúti betegség globális elterjedésével kapcsolatban (ld. *Zambrano kontra Franciaország* (hat.), 41994/21. sz., 3. §, 2021. szeptember 21.). E fejlemények fényében a Bíróság elnöke 2020. március 16-án és április 9-én több rendkívüli intézkedést jelentett be annak érdekében, hogy a kérelmezők,

a Magas Szerződő Felek és a Bíróság kezelni tudja azokat a nehézségeket, amelyeket a világméretű világjárvány és a széles körű zárlat okozott. Ezen intézkedések egyik hatása, amelyekről az elnök a Bíróság munkájának és igazgatásának a Bíróság Szabályzata 9. § szerinti hatáskörének gyakorlása során döntött, az volt, hogy a Bíróság Hivatalának az újonnan érkezett kérelmek nyilvántartásba vételekor - a Bíróság e tárgyban hozott későbbi határozatainak sérelme nélkül - összesen három hónapot kell hozzáadni az Egyezmény 35. cikkének 1. pontja szerinti hat hónapos szabály számításakor, amennyiben a naptár szerinti hat hónapos időszak megkezdődött, vagy - ellenkezőleg - 2020. március 16. és június 15. között valamikor lejárt volna. Amint azt a Bíróság korábban megállapította, ha egy naptár szerinti hat hónapos időszak megkezdődött, vagy a Bíróság elnökének határozataiban meghatározott időkeretben (március 16-tól 2020. június 15-ig bezárólag) lejárt volna, akkor az Egyezmény 35. cikkének 1. pontja szerinti hat hónapos szabályt kivételesen úgy kell tekinteni, hogy a határidők folyását összesen három naptári hónapra felfüggesztették (ld. *Saakashvili kontra Grúzia* (hat.), 6232/20. sz. és 22394/20. sz., 49. és 58. §, 2022. március 1.).

58. Tekintettel arra, hogy a jelen ügyben a naptár szerinti hat hónap 2020. április 15-én járt le, és ez az az elnök által megjelölt időtartamra (2020. március 16. - június 15.) esett, a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmezőnek további három hónap állt rendelkezésére – 2020. július 15-ig bezárólag – a Bírósághoz való kérelem benyújtására. Mivel a kérelmet 2020. július 14-én nyújtották be, az nem utasítható el azon az alapon, hogy az Egyezmény 35. cikkében meghatározott határidőn kívül nyújtották be.

59. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan alaptalan és nem elfogadhatatlan az Egyezmény 35. cikkében felsorolt egyéb okok alapján sem. A kérelmet ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdemi kérdések

1. A felek előadása

(a) Validity Alapítvány

60. A Validity Alapítvány előadta, hogy a szociális otthonban uralkodó körülmények vezettek T.J. halálához. A hosszú ideig tartó hanyag gondozás és a jogellenes fizikai korlátozás hozzájárult életminőségének romlásához, sérülékennyé és betegségre hajlamossá tette. Továbbá előadta, hogy az ágyhoz kötött személyek körében, a mozgáshiány és inaktivitás következtében nagy a tüdőgyulladás valószínűsége. A hazai hatóságok nem orvosolták T.J. ápolásának rendszeres hiányosságait, és nem hoztak megfelelő intézkedéseket életének védelme érdekében. A Validity Alapítvány arra a következtetésre jutott, hogy T.J. asszony általános elhanyagoltsága és törékenysége együttesen vezetett ahhoz, hogy korai halálához vezető bakteriális tüdőgyulladást kapott.

61. A Validity Alapítvány azzal érvelt, hogy T.J.-nek nyugtatókat és anti-pszichotikumokat adtak anélkül, hogy mentális állapotát diagnosztizálták volna.

62. A szociális otthonban uralkodó általános körülményekkel kapcsolatban a Validity Alapítvány előadta, hogy a Topház vezetésének rendszerszintű hiányosságai veszélyeztették a lakók életét. Előadták, hogy 2017. február 15. és 2017. szeptember 25. között legalább tíz ember halt meg a Topházban.

63. A Validity Alapítvány azt is előadta, hogy a T.J. halálával kapcsolatos nyomozás nem volt kielégítő, mivel nem vizsgálták gondozásának körülményeit és a fizikai korlátozások alkalmazását, amelyek hozzájárulhattak a halálához.

64. Ráadásul a nyomozás nem volt gyors, alapos és nyilvános. T.J. asszony szociális otthonban bekövetkezett halálát az egészségügyi törvény értelmében rendkívüli halálesetnek kellett volna tekinteni (ld. a fenti 33. pontot), ezért boncolásnak és további nyomozásnak lett volna helye.

65. Orvosszakértőt azonban csak akkor rendeltek ki, miután a Validity Alapítvány 2019. szeptember 15-én fellebbezett a T.J. halálával kapcsolatos nyomozást megszüntető határozat ellen. Ekkor az igazságügyi orvosszakértő már csak a leletekhez és a boncolási jegyzőkönyvhöz kapott hozzáférést. A nyomozó hatóságok kizárólag az egészségügyi dokumentumok, az ápolási feljegyzések és a szociális ellátással kapcsolatos egyéb feljegyzések, a szociális ellátó intézmény munkatársainak tanúvallomása és a haláleset után egy évvel kiadott igazságügyi orvosszakértői vélemény alapján hozták meg döntésüket. Egyéb pártatlan bizonyítékot nem vettek figyelembe az ügyben, noha ezek rendelkezésre álltak, és a Validity Alapítvány többször is javasolta őket. Mindezekon felül, a nyomozás nem volt nyilvános, mivel a Validity Alapítvány nem kapott semmilyen információt a megtett nyomozati intézkedésekről.

(b) A Kormány

66. A Kormány vitatta, hogy a szociális otthonban embertelen vagy életveszélyes körülmények uralkodtak volna, vagy hogy az intézmény által nyújtott orvosi ellátás nem lett volna megfelelő. A Kormány szerint ezt abból a tényből lehet levezetni, hogy T.J. asszony harmincöt évig élt a Topházban. Továbbá, a boncolás során nem találtak korlátozásokra utaló jeleket. Betegségét a kórházban megfelelően kezelték, és a kórházból hamarosan jó egészségben távozhatott. Egészségi állapotának hirtelen romlása és az ebből eredő halála értelmi fogyatékosságának volt köszönhető, nem pedig az egészségügyi és szociális gondozó személyzet szakmai mulasztásának.

67. A Kormány azt is vitatta, hogy T.J.-t megfosztották volna a szabadságától, mivel nem bírósági végzéssel zárták be az otthonba, ezért nem volt jogi akadálya annak, hogy elhagyja az intézményt, és gondnoka bármikor hazavihette volna, vagy átvihette volna egy másik intézménybe.

68. A Kormány azzal érvelt, hogy a hatóságok azonnal megtették a szükséges intézkedéseket, amikor felhívták a figyelmüket az állítólagosan életveszélyes életkörülményekre és bánásmódra.

69. A Kormány továbbá előadta, hogy a magyar hatóságok teljes mértékben eleget tettek a 2. cikk szerinti eljárási kötelezettségeiknek. A Validity Alapítvány állításaival ellentétben 2018. augusztus 30-án boncolást végeztek, amely megállapította, hogy T.J. asszony halálának oka bakteriális tüdőgyulladás volt, amelynek kísérőbetegsége kiterjedt agylágyulás. Értelmezésük szerint nem merült fel olyan bűncselekményre utaló jel, amely büntetőeljárás megindítását tette volna szükségessé.

70. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság beszerezte T. J. asszony orvosi iratait és ápolási naplóit, valamint tanúként hallgatta meg a szociális intézmény több munkatársát. A 2019. szeptember 19-én kelt igazságügyi orvosszakértői vélemény megerősítette, hogy T.J. asszony halála a betegségével hozható összefüggésbe, és hogy halála és a vele szemben alkalmazott korlátozó eszközök között nem volt okozati összefüggés. Az orvosszakértő megállapította, hogy nem történt szakmai köteleességszegés.

71. A rendőrség számos nyomozati intézkedést hozott, többek között tanúk kihallgatását, T.J. egészségügyi dokumentációjának áttekintését és orvosszakértői vélemény beszerzését.

2. A Bíróság értékelése

(a) A 2. cikk anyagi jogi vetülete

72. Az államnak az élethez való jog védelmére vonatkozó kötelezettségére tekintetében az általános elveket a *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu* ügyben hozott ítéletben (fent hivatkozott ügy, 130-31. §) foglalták össze. A Bíróság többek között hangsúlyozta, hogy az államoknak olyan jogalkotási kötelezettségük van, melynek alapján a kórházak – legyenek azok állami vagy magánintézmények – válnak kötelezetté arra, hogy megfelelő intézkedéseket hozzanak a betegek életének védelme érdekében. Ez különösen akkor érvényes, ha a betegek csak korlátozott mértékben képesek magukról gondoskodni (ibid., 130. §). A Bíróság úgy vélte továbbá, hogy az Egyezmény 2. cikke bizonyos jól meghatározott körülmények között pozitív kötelezettséget róhat a hatóságokra abban a tekintetben, hogy gyakorlati jellegű megelőző intézkedéseket hozzanak az egyén másokkal vagy – bizonyos körülmények között – saját magával szembeni védelme érdekében (ld. *Nencheva és társai kontra Bulgária*, 48609/06. sz. ügy, 108. §, 2013. június 18.).

73. A Bíróság nem zárta ki annak lehetőségét, hogy a hatóságok egészségügyi politika területén hozott intézkedései és mulasztásai bizonyos körülmények között a 2. cikk anyagi jogi vetülete szerinti felelősségük megállapítását eredményezhetik (ld. *Powell kontra Egyesült Királyság* (hat.), 45305/99. sz., ECHR 2000-V).

74. T.J. ügyének értékelése során a Bíróság álláspontja szerint T.J. körülményeinek három aspektusára kell felhívni a figyelmet.

75. Először is rámutat arra, hogy T. J. asszony tízéves kora óta a hazai hatóságok gondozása alatt állt: a Topházban nőtt fel, ahol felnőtként a női osztályon élt, egészen 2018. augusztus 25-én, negyvenöt éves korában bekövetkezett haláláig. A szociális otthonban helyezték el, mivel állandó segítségre volt szüksége, amit a jelek szerint a családja nem tudott biztosítani. Úgy ítélték meg, hogy értelmi fogyatékosága miatt nem volt képes tájékozott döntést hozni arról, hogy a szociális otthonban maradjon-e.

76. A gyakorlatban a legalapvetőbb emberi szükségletei – beleértve a lakóhelyét, az orvosi ellátását, a napi tevékenységeit és a külvilággal való kapcsolattartását – teljes mértékben az intézménytől függtek. A Bíróság úgy véli továbbá, hogy T.J. hosszú távú intézeti elhelyezése és a külvilággal való kapcsolattartás ebből következő elvesztése szükségszerűen még inkább fokozta ezt a függőséget. Így, a Kormány érvelésével ellentétben, T.J.-nek akkor sem lett volna lehetősége – semmilyen értelemben – elhagyni az intézményt, ha gondoka kérte volna is a szociális otthonból való elbocsátását.

77. Másodszor, a Bíróság hangsúlyozza T.J. különösen kiszolgáltatott helyzetét, mivel fogyatékosággal élő személy (ld. *Z.H. kontra Magyarország*, 28973/11, 29. §, 2012. november 8., és *Shtukaturov kontra Oroszország* (igazságos elégtétel), no. 44009/05, 18. §, 2010. március 4.), amelyet releváns szempontként ismertek el az állam 2. cikk szerinti felelősségének értékelésekor (ld. a fent hivatkozott, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu*, 131. §, további hivatkozásokkal).

78. Harmadszor, szintén fontos, hogy a hazai hatóságok – nyilvánvalóan T.J. fogyatékosága miatt – úgy ítélték meg, hogy T.J. asszony nem cselekvőképes, és gondnokot rendeltek ki számára.

79. Bár elméletileg T.J. gondnokának kellett volna képviselnie T.J. érdekeit, döntéseket hoznia az elhelyezéséről és orvosi ellátásáról, és szükség esetén jogi segítséget nyújtania, a felek nem szolgáltatottak bizonyítékot arra, hogy a gondnokot értesítették volna vagy egyeztettek volna vele T.J.-nek a szociális otthonban történő orvosi kezelésével kapcsolatos döntésekről vagy a különböző kórházi elhelyezéseiről. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy nincs bizonyíték arra, hogy T.J.-t valaha is tájékoztatták volna a gondozásáról, vagy segítettek volna neki az ilyen információk megértésében, nyilvánvalóan azért, mert maga a gondnok úgy ítélte meg, hogy T.J. nem volt képes kommunikálni vele. Bár semmi nem utal arra, hogy T.J. gondnoka rosszhiszeműen járt volna el, súlyos hiányosságok mutatkoztak a gondnoksági rendszer végrehajtásának módjában a szociális ellátó intézményekbe felvett kiszolgáltatott betegek tekintetében, akik a gyakorlatban hatékony jogi segítség vagy védelem nélkül maradtak (ld. a fenti 3113. pontot).

80. A Bíróság számára a fenti tényezők arra utalnak, hogy T.J. asszony az állami hatóságok kizárólagos ellenőrzése alatt állt, akik ezért közvetlen

felelősséggel tartoztak jólétéért és biztonságáért, és elszámoltathatók a vele való bánásmóddal kapcsolatban, és ezzel kapcsolatban felvilágosítás adására is kötelesek (ld. a fent hivatkozott, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu*, 140. pont, valamint a fent hivatkozott, *Nencheva és társai*, 119. pont).

81. A Bíróság rámutat, hogy a Validity Alapítvány érvelése nem korlátozódott arra, hogy megállapítsa T.J. ápolóinak orvosi gondatlanság vagy valamely konkrét életmentő sürgősségi ellátás megtagadása miatti egyéni felelősségét, hanem az ellátórendszer hiányosságaira és arra vonatkozott, hogy a hazai hatóságok nem tettek megfelelő intézkedéseket annak érdekében, hogy biztosítsák a szociális otthonban T.J. élete védelmét. Azzal érveltek, hogy bár T.J. halálának közvetlen oka tüdőgyulladás volt, a halálához vezető döntő tényező az volt, hogy gondozását tartósan elhanyagolták.

82. A Bíróság megállapítja, hogy a boncolási jegyzőkönyv szerint T.J. asszony tüdőgyulladásban halt meg (ld. a fenti 26. pontot), amely miatt kórházban kezelték (ld. a fenti 135. pontot). Bár ez tisztázta T.J. halálának közvetlen okát, a Bíróság utal az alábbi 104. pontban tett megállapításaira, miszerint a hazai nyomozás nem foglalkozott az ellátórendszer szisztematikus hiányosságaival, amelyről több szereplő, köztük állami szervek is beszámoltak, valamint annak T.J. egyéni körülményeire gyakorolt lehetséges hatásával. A hatóságok feladata volt azonban, hogy számot adjanak T.J. asszony gondozásának módjáról, és bizonyítsák, hogy az élete megfelelő védelemben részesült az otthonban.

83. A Bíróság mindazonáltal nem tudja figyelmen kívül hagyni T.J. asszony körülményeinek általános összefüggéseit, valamint azt a tényt, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériuma, az Alapvető Jogok Biztosa és a Validity Alapítvány jelentései (ld. a fenti 11-13. pontot) mind megegyeznek abban a tekintetben, hogy a Topház nem tudta biztosítani a lakók számára fogyatékoságuknak, egészségi állapotuknak és szükségleteiknek megfelelő ellátást és bánásmódot.

84. A minisztérium jelentése szerint (ld. a fenti 132. pontot) a rendelkezésre álló terápiás segítség nem volt elegendő még a lakók minimális elvárható életkörülményeinek fenntartásához sem.

85. Ráadásul, bár sok bentlakónak állandó felügyeletre volt szüksége, a szociális otthonban nem volt megfelelő létszámú személyzet, és nem tudtak az otthonban folyamatos segítséget biztosítani azoknak a bentlakóknak, akiknek állapota egyértelműen veszélyt jelentett önmagukra vagy másokra nézve. Amint arra maga a minisztérium is rámutatott, a szociális otthonban a lakók önkárosító, agresszív viselkedésének vagy akár a törékeny egészségi állapotukból eredő sérüléseinek elkerülése érdekében hozott intézkedések közé tartozott egyes lakók elkülönítése, illetve fizikai korlátozó intézkedések, mint például a lakók lekötözése vagy mozgáskorlátozással járó ágyban tartása. A hazai hatóságok értékelése szerint ezek az intézkedések a lakók

alapvető jogainak megsértését jelentették, és sértették emberi méltósághoz való jogukat.

86. Hiányosságokat találtak továbbá az élelmezés, a rendelkezésre álló gyógyszerek és a higiéniai körülmények tekintetében is.

87. A hazai hatóságok az otthont elhanyagoltak és elhagyatottak minősítették (ld. a fenti 13. pontot), ami azt jelzi, hogy az ott uralkodó körülmények hosszú ideje fennálltak, és azokat nem lehetett kivételesnek tekinteni.

88. A Bíróság álláspontja szerint ezek a körülmények nem csak T.J. egyéni helyzetét, hanem általában véve a közérdeket is érintették. Ezért a kifogásolt körülmények túlmutatnak a Topház gondozóinak gondatlanságán, és a hazai hatóságok azon kötelezettségét érintik, hogy megfelelő intézkedéseket foganatosítsanak a bentlakók életének védelme érdekében (ld., *mutatis mutandis*, *Nencheva és társai*, 123. §).

89. A Bíróság azt is szem előtt tartja, hogy a Topház lakóinak körülményei és az őket fenyegető kockázatok a hatóságok előtt teljes mértékben ismertek voltak. Több mint egy évvel T.J. halála előtt (ld. a fenti 11. pontot) a Validity Alapítvány jelentést nyújtott be, amely konkrét információkat és bizonyítékokat tartalmazott a szociális otthonban uralkodó aggasztó körülményekről. Továbbá 2017 májusában maga a minisztérium is vizsgálatot folytatott az otthonban uralkodó életkörülményekről és az ott nyújtott gondozásról (ld. a fenti 12. pontot). A Bíróság ezzel kapcsolatban utal továbbá a Validity Alapítványnak Kormány által nem vitatott azon állítására, hogy a 2017. február 15. és szeptember 25. közötti időszakban legalább tíz lakó halt meg a Topházban (ld. a fenti 20-21. pont), ami valószínűtlenné teszi, hogy T. J. asszony egészségi állapotának romlása és halála váratlan, elszigetelt vagy előre nem látható esemény volt, amelyet a hatóságok nem tudtak volna megakadályozni.

90. Ami T.J. különleges körülményeit illeti, a Bíróság megállapítja, hogy súlyos értelmi fogyatékoságot diagnosztizáltak nála, és hajlamos volt az agresszív viselkedésre. A Topházban való tartózkodása során többször került kórházba tüdőgyulladással vagy olyan fizikai sérülésekkel, amelyeket saját maga, baleset vagy más lakók okoztak neki. A Bíróság azt is megállapítja, hogy nem sokkal halála előtt kórházba szállították, ismét súlyos tüdőgyulladás miatt. A szociális otthonban való tartózkodása során egyébként jellemzően nem vették figyelembe egészségi állapotát, egészségügyi és a fogyatékoságából eredő szükségleteit.

91. A Topház létesítményei nem voltak alkalmasak T.J. fogyatékoságának kezelésére, amely a tárgyidőszakban állandó felügyeletet igényelt. Az egyik gondozó tanúvallomása szerint T.J. körülbelül 2015-ig képes volt önállóan járni és kapcsolatot tartani másokkal (ld. a fenti 8. pontot). A minisztérium megállapította, hogy állapota 2016-tól rosszabbodott: nyugtalan lett, tápszerrel kellett etetni, és gyakran elesett, megsérült. A minisztérium megállapításai és a kórházi orvosi feljegyzések szerint súlyosan

alultáplált volt (ld. a fenti 12. pontot). Folyamatosan gyógyszeres kezelést kapott nyugtatók és anti-pszichotikumok formájában, anélkül, hogy mentális állapota érdemi értékelésének vagy diagnosztizálásának megtörténte bármilyen bizonyíték lett volna. Bár tanúvallomásuk szerint a gondozók igyekeztek kommunikálni T.J.-vel és megérteni szükségleteit, a gyakorlatban sem a Topház személyzete, sem a gondnoka nem volt képes kommunikálni vele. Az ügy irataiban semmi nem utal arra, hogy T.J. asszony értelmi fogyatékoságára tekintettel bármilyen terápiás kezelésben részesült volna, amely hozzájárulhatott általános állapotának romlásához. Úgy tűnik, hogy a szociális otthon semmilyen intézkedést nem tett, miután T.J. asszony romló egészségi állapotával szembesült.

92. A Bíróság megállapítja továbbá, hogy a Topházban tett látogatásuk során a Validity Alapítvány munkatársait egy másik bentlakó figyelmeztette arra, hogy T.J.-t gyakran az ágyához kötözték, ezt a tényt jelentésükben is rögzítették, és a hazai eljárások során is hivatkoztak rá. 2017 májusában az Emberi Erőforrások Minisztériumának munkatársai személyesen tapasztalták, hogy T.J. asszony az ágyhoz van kötözve. A minisztérium jelentésében megállapította, hogy ez a lekötözés jogellenes volt, és megjegyezte, hogy az alkalmazottak T.J. asszony biztonsága érdekében tartották mégis szükségesnek, tekintettel arra, hogy az intézményben nem volt elegendő személyzet, és nem tudtak gondoskodni róla. A Bíróság hivatkozik két gondozó vallomására is, akik napi szinten voltak felelősek T.J. asszonyért. A két alkalmazott azt állította, hogy éjszaka lekötözték T.J.-t, hogy megakadályozzák, hogy elkóboroljon. Azt is állították továbbá, hogy T.J. asszonyt rendszerint akkor is lekötözték, amikor más lakókról kellett gondoskodniuk (ld. a fenti 14. pontot).

93. A Bíróság korábban megállapította, hogy egy ilyen „intézkedés” önmagában összeegyeztethetetlen az emberi méltósággal, és úgy ítélte meg, hogy a fogyatékkal élő személyek még kiszolgáltatottabbak, mivel nem tudnak panaszt tenni arról, hogy az ilyen jellegű bánásmód hogyan érintette őket (ld. a fent idézett *L.R. kontra Észak-Macedónia*, 80. pont). A Bíróság különös aggodalommal állapítja meg, hogy T.J. asszony már eleve rendkívül kiszolgáltatott helyzetben volt, és hogy a Topházban alkalmazott nem megfelelő bánásmódot tovább súlyosbította az a tény, hogy ágyához volt kötve, amikor a személyzet nem tudta biztosítani a felügyeletét.

94. Összefoglalva, a Bíróság megállapítja, hogy a hazai hatóságok teljes mértékben tisztában voltak a szociális otthonban uralkodó körülményekkel, beleértve az egészségügyi személyzet hiányát, az elégtelen orvosi és terápiás ellátást, a nem megfelelő életkörülményeket, a korlátozó eszközök túlzott használatát és a 2017-ben bekövetkezett halálesetek magas számát. A Kormány azonban nem tudta bizonyítani, hogy a hatóságok megfelelő választ adtak volna a Topházban általában uralkodó nehéz helyzetre: többek között az ügy iratai között nincs arra utaló bizonyíték, hogy az intézmény vezetése aggodalmának adott volna hangot az illetékes hatóságok felé a szociális

otthonban uralkodó általános körülményekkel kapcsolatban, vagy hogy a hatóságok bármilyen intézkedést tettek volna azok javítása érdekében.

95. Különösen szembeűnő, hogy T.J. gondnoka és az illetékes hatóságok, köztük az Emberi Erőforrások Minisztériuma teljes mértékben tisztában voltak T.J. különleges veszélyeztetettségével, beleértve fokozott kiszolgáltatottságát, gondozásának és kezelésének évek óta tartó elhanyagolását, romló egészségi állapotát és a T.J.-vel szemben alkalmazott korlátozó intézkedéseket. A Kormány Ennek ellenére nem adott felvilágosítást arról, hogy a hatóságok milyen intézkedéseket hoztak saját megállapításaikra válaszul, így T.J. helyzete nem változott, sőt még romlott is.

96. A fenti megfontolások összességükben arról győzték meg a Bíróságot, hogy a Kormány nem számolt el az állam kizárólagos felügyelete alatt álló T.J.-vel való bánásmódról, és nem bizonyította, hogy a hazai hatóságok biztosították azt a gondoskodást, amellyel megelőzhatték volna T.J. egészségromlását és korai halálát.

97. Ennek folytán megsértették az Egyezmény 2. cikkét.

(b) A 2. cikk eljárási vetülete

98. Az e jogcímen benyújtott panaszra vonatkozó általános elveket a *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu* (hiv. fent, 132-33.§) ügyben hozott ítélet foglalta össze. Az államnak az élethez való jog védelmére vonatkozó kötelezettségét úgy kell értelmezni, hogy az magában foglalja egy hatékony, független igazságszolgáltatási rendszer meglétét, amely biztosítja azon jogi eszközök elérhetőségét, amelyek alkalmasak a tények haladéktalan feltárására, a vétkesek felelősségre vonására és megfelelő jogorvoslat biztosítására az áldozat számára. Ez a kötelezettség nem feltétlenül jelenti minden esetben a büntetőjogi jogorvoslat biztosítását (ibid., 132. §).

99. Ami a jelen ügyet illeti, a Bíróság már megállapította, hogy rendelkezésre állt a büntetőjogi jogorvoslati lehetőség (ld. a fenti 56 pontot). 2017. május 2-án a Validity Alapítvány feljelentést tett a Pest Megyei Rendőr-főkapitányságon, hogy a Topházban lakók, köztük T. J. asszony életkörülményei jogsértőek voltak, mivel alapvető szükségleteiket nem elégítették ki, rendkívül alultápláltak voltak, fizikai korlátozást alkalmaztak velük szemben, és nem biztosították számukra a megfelelő ellátást. T.J. asszonnyal kapcsolatban a Validity Alapítvány külön előadta, hogy súlyosan alultáplált volt, és gyakran korlátozták mozgásában (ld. a fenti 19. pontot). T.J. asszony halálát követően a Validity Alapítvány 2019. január 29-én módosította büntetőfeljelentését, és azt állította, hogy T.J. asszony halálát a szociális otthonban uralkodó életkörülményei okozták (ld. a fenti **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** pontot). A Validity Alapítvány feljelentését elutasították, mivel a nyomozó hatóságok nem találták alapot arra, hogy bűncselekmény gyanúja miatt büntetőeljárást indítsanak. A

rendőrkapitányság rövid indoklásában megállapította, hogy T.J. halálának közvetlen oka tüdőgyulladás volt.

100. A Bíróság megjegyzi, hogy a Validity Alapítvány feljelentése ismeretlen tettesek ellen irányult. A feljelentés alapján a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság és a Dunakeszi Járási Ügyészség járt el, a nyomozás 2019. október 15-ig tartott, amikor a rendőrség megszüntette az eljárást (ld. 27. pont). Következésképpen az eljárás megfelelt a haladéktalanság követelményének.

101. A nyomozó hatóságok a Topház hat alkalmazottjának tanúvallomását követően utasították el a feljelentést. Ketten közülük közvetlenül részt vettek T.J. ápolásában. A nyomozók átnézték T.J. asszony orvosi dokumentációját és a boncolási jegyzőkönyvet. A Validity Alapítvány jogi képviselőjének kérése ellenére a nyomozás során nem hallgatták meg a szociális otthon egy adott lakóját akár tanúként vagy az intézményben nyújtott ellátás értékelése tekintetében. A nyomozó hatóságok nyilván úgy vélték, hogy erre csak akkor lett volna szükség, ha tisztázni kellett volna a T.J.-vel szemben alkalmazott fizikai korlátozás körülményeit, amelyet a boncolási jegyzőkönyvre támaszkodva halála szempontjából irrelevánsnak tartottak.

102. A rendőrségi nyomozás alapvetően arra összpontosított, hogy megállapítsa T.J. halálának közvetlen okát, és hogy a vele szemben alkalmazott korlátozó intézkedések ok-okozati összefüggésben álltak-e a halálával. A hazai hatóságok nem vizsgálták a Topházban nyújtott ellátás színvonalára és minőségére vonatkozó tényeket, és nem vizsgálták T.J. asszony életkörülményeinek megfelelőségét, illetve azt, hogy voltak-e hiányosságok az orvosi és terápiás ellátásában.

103. Következésképpen nem végezték el annak értékelését sem, hogy ezek az állítólagos hiányosságok hatással voltak-e T.J. halálára, és hogy e tekintetben történt-e bűncselekmény. A Bíróság megállapítja, hogy a rendőrkapitányság következtetéseit az ismeretlen személyek ellen tett büntetőfeljelentéssel összefüggésben állapították meg.

104. A Bíróságot nem tájékoztatták arról, hogy a nyomozás során bármilyen hatékony kísérletet tettek volna annak felderítésére, hogy az ellátórendszer állítólagos szisztematikus hiányosságai, melyről több szereplő, köztük állami szervek is beszámoltak (ld. a fenti 11-13 pontot), a hatóságok képviselői vagy más közalkalmazott tevékenysége vagy mulasztása miatt keletkeztek-e, és terheli-e ezeket a személyeket felelősség ezzel kapcsolatban.

105. A Bíróság úgy véli, hogy ezeket a mulasztásokat az államnak az Egyezmény 2. cikke szerinti, a hatékony vizsgálat lefolytatására vonatkozó kötelezettsége összefüggésében kell vizsgálni. Ezzel kapcsolatban megismétli, hogy a Bíróság feladata nem az egyéni büntetőjogi felelősségre vonatkozó belső jogi kérdések vizsgálata, illetve ítélet hozatala bűnösség kérdésében, hanem annak megállapítása, hogy az alperes Kormány

teljesítette-e az Egyezmény szerinti nemzetközi jogi felelősségét (lásd: *Leparskienė kontra Litvánia*, 4860/02. sz. ügy, 52. §, 2009. július 7.). A Bíróságnak ezért a hatékony vizsgálat lefolytatására vonatkozó kötelezettség teljesítésére kell összpontosítania, amely az élethez való jogot védő hazai jogszabályok hatékony végrehajtásának biztosítását, valamint – amennyiben állami alkalmazottak vagy szervek érintettek – ezen személyek és szervezetek felelősségre vonásának biztosítását jelenti, ha a felelősségi körükbe tartozó területen haláleset következik be (ld. *Nachova és társai kontra Bulgária* [NK], 43577/98. és 43579/98-, 110. §, EJEE 2005-VII.).

106. A Bíróság álláspontja szerint a hatóságok általános válasza az emberi jogok súlyos megsértésére vonatkozó állítások kivizsgálása során nem tekinthető megfelelőnek, mivel T.J. ügyét nem az Egyezmény 2. cikkében előírt gondos vizsgálat követelménye szerint folytatták le. Nem mondható, hogy a panasz tárgyát képező eseményekkel kapcsolatos megfelelő reakció és ráadásul a jogorvoslat hiánya összeegyeztethető lenne az államnak az Egyezmény 2. cikke szerinti eljárási kötelezettségével.

107. Ennek folytán, tekintettel a jelen ügy sajátos körülményeire is, megsértették az Egyezmény 2. cikke rendelkezéseit az eljárási vetület tekintetében.

II. EGYÉB ÁLLÍTÓLAGOS EGYEZMÉNYSÉRTÉSEK

108. A Validity Alapítvány a 2. cikkel összefüggésben értelmezett 13. cikk alapján panaszt tett amiatt, hogy az intézményekben fogva tartott fogyatékossgal élő embereknek nincs hozzáférésük az igazságszolgáltatáshoz, és a szociális intézményekben történt kínzásokat, bántalmazásokat és haláleseteket nem vizsgálták ki és elmaradt az ezekkel kapcsolatos jogorvoslat. Nem volt senki, aki a T.J.-hez hasonló helyzetben lévő személyek jogait megvédte volna, és ők saját maguk nem tudtak érvényt szerezni jogaiknak.

109. A Validity Alapítvány továbbá az Egyezmény 2. cikkével összefüggésben értelmezett 14. cikke alapján azzal érvelt, hogy T.J. szabadságától és jogképességétől való megfosztása diszkriminatív bánásmódnak minősült. Ezenfelül az állam elmulasztotta az életének védelmére irányuló megfelelő intézkedések meghozatalát, és ennek a bánásmódnak fogyatékossga miatt volt kitéve.

110. A Kormány azzal érvelt, hogy az Egyezmény 13. cikke nem írja elő, hogy harmadik személy 2. cikk szerinti élethez való jogának állítólagos megsértése esetén is hatékony hazai jogorvoslatnak kell rendelkezésre állnia. Amennyiben a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a Validity Alapítvány számára nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat T.J. asszony halála tekintetében, a kérelmet a hat hónapos határidőn kívül benyújtottnak kell tekinteni, mivel a választott jogorvoslat nem volt hatékony.

111. A Kormány előadta továbbá, hogy T.J. asszony halálával kapcsolatos nyomozást jogszerűen, fogyatékoságától függetlenül folytatták le. A Kormány álláspontja szerint T.J. asszony szociális otthonban történt elhelyezése nem jelentette szabadságának korlátozását, hanem esélyt nyújtott neki a túlélésre, mivel olyan segítséget és gondoskodást biztosított számára, amely nélkül nem élhetett volna olyan sokáig, mint ameddig élt. Támogató szociális szolgáltatások kedvezményezettje volt, ami nem tekinthető diszkriminációnak.

112. Tekintettel az ügy tényállására, a felek beadványaira, az Egyezmény 2. cikke alapján a 44-47. és 79. pontban tett megállapításaira, valamint a 97. és 106. pontban foglalt következtetéseire, a Bíróság úgy véli, hogy megvizsgálta a jelen kérelemben felvetett főbb jogi kérdéseket, és nincs szükség külön ítéletet hozni e panaszokról (ld. *Association for the Defence of Human Rights in Romania - Helsinki Committee on behalf of Ionel Garcea*, idézett ítélet, 81. pont).

III. AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

113. Az egyezmény 41. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Kár

114. A Validity Alapítvány nem nyújtott be vagyoni és nem vagyoni kár iránti igényt.

B. Költségek és kiadások

115. A Validity Alapítvány 18.342 Eurót követelt a hazai bíróságok és a Bíróság előtt felmerült költségek és kiadások megtérítésére. E költségekről tételes költségkimutatást nyújtottak be.

116. A Kormány azt állította, hogy nem minden költség és kiadás kapcsolódott az eljáráshoz, mindenesetre a költségek túlzott mértékűek.

117. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a kérelmező csak akkor jogosult a költségek és kiadások megtérítésére, ha bizonyítja, hogy azok ténylegesen és szükségszerűen felmerültek, és mennyiségüket tekintve észszerűek (lásd: *Editions Plon kontra Franciaország*, 58148/00. sz. ügy, 64. pont, EJEE 2004-IV. sz. ügy). Figyelembe véve a birtokában lévő iratokat, a tárgyalta ténybeli és jogi kérdések számát és összetettségét, valamint a fenti kritériumokat, a Bíróság 10.000 Euró Validity Alapítvány számára történő

megítélését tartja észszerűnek a költségek fedezésére valamennyi költség tekintetében.

EZEN OKOKBÓL A BÍRÓSÁG EGYHANGÚLAG,

1. *Megállapítja*, hogy az Egyezmény 2. cikke szerinti panasz elfogadható;
2. *Úgy dönt*, hogy megsértették az Egyezmény 2. cikkét az anyagi jogi vetület tekintetében;
3. *Úgy dönt*, hogy megsértették az Egyezmény 2. cikkét az eljárásjogi vetület tekintetében;
4. *Úgy dönt*, hogy nem szükséges megvizsgálni a panaszok elfogadhatóságát és megalapozottságát az Egyezmény 2. cikkével összefüggésben értelmezett 13. és 14. cikk alapján;
5. *Úgy dönt*,
 - (a) hogy az alperes állam az ítéletnek az Egyezmény 44. cikke 2. pontjának megfelelő jogerőre emelkedésétől számított három hónapon belül fizessen a Validity Alapítványnak 10.000 (tízezer) Eurót, plusz az esetlegesen ezen felül fizetendő adó összegét a költségek és kiadások megtérítése jogcímén az alperes állam pénznemében a teljesítés időpontjában érvényes árfolyamon átszámítva;
 - (b) hogy a fent említett három hónap lejártától a teljesítésig a fenti összeg után egyszerű kamatot kell fizetni, amelynek mértéke az Európai Központi Banknak a késedelmi időszak alatt jegyzett marginális hitelkamatlába három százalékponttal növelve;
6. *Egyebekben elutasítja* a Validity Alapítvány igazságos elégtétel iránti kérelmét.

Kelt angol nyelven, közölve írásban 2024. október 10-én a Bíróság Szabályzata 77. § 2. és 3. pontja alapján.

Ilse Freiwirth
Hivatalvezető

Alena Poláčková
Elnök